

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaisten ja eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita.

Kuten jo se komitea, joka vuonna 1902 asetettiin tutkimaan puutavaraliikkeiden maansaantoja, käsityksenään lausui (Komitean mietintö 1906 N:o 8 s. 69), on kieltämättä sekä valtakunnalliselta että talouselämän kannalta tärkeätä, että ulkomaalaiset oikeussubjektit, niin hyvin yksityiset henkilöt kuin yhteisöt, vain valtiovallan suostumuksella ja valvonnan alaisina oikeutetaan hankkimaan kiinteätä ja kiinteään omaisuuteen verrattavaa omaisuutta Suomessa sekä osakkeita tai muita osuuksia sellaisissa suomalaisissa yhteisöissä, jotka omistavat sanotunlaista ja eräissä muissa suhteissa valtakunnalliselta kannalta katsoen tärkeänä pidettävää omaisuutta. Valtioneuvosto oli maaliskuussa vuonna 1920 ja toukuu-kuussa vuonna 1921 antanut lainvalmistelukunnan tehtäväksi laatia lakiehdotukset, jotka estäisivät ulkomaalaisia osakeyhtiöiden ja muiden samallaisten yhtymäin avulla kiertämästä ulkomaalaisia koskevan maanhankintakiellon, minkä ohessa lainvalmistelukunnalle oli jätetty harkittavaksi, olisiko ryhdyttävä toimenpiteisiin lainsäädännön uudistamiseksi mikäli koskee ulkomaalaisten oikeutta vallata kivennäislöydös, hankkia ja käyttää vallattua löydöstä sekä harjoittaa kaivosliikettä. Lainvalmistelukunnan vuonna 1922 laatiman ehdotuksen pohjalla antoi Hallitus esityksen asiasta 1928 vuoden valtiopäiville, mutta Eduskunta hylkäsi esitykseen sisältyvät lakiehdotukset, samalla kuitenkin lausuen toivomuksen, että Hallitus toimituttaisi tutkimuksen siitä, missä määrin maaomaisuutta lakia

kiertäen on joutunut ulkomaalaisten omistukseen tai hallintaan, ja, jos selvitys osoittaa sen tarpeelliseksi, antaisi asiasta uuden esityksen, jossa kiinnitetään huomiota erityisesti välikäsiä käyttämällä tapahtuvaan ulkomaalaisten maanhankintaan. Sisäasiainministeriön toimesta suoritettu tutkimus päättyi tulokseen, että huomattava osa, arviolta mk 842,902,000: —, valtakunnan kiinteimistöistä olisi ulkomaalaisten hallussa. Valaistusta kysymykseen, missä määrin ulkomaalaiset ovat maaomaisuutta lakia kiertäen hankkineet, ei sanottu tutkimus kuitenkaan antanut.

Valtioneuvosto on kirjeessä maaliskuun 17 päivältä 1938 antanut professori Lauri Cederbergin tehtäväksi laatia ehdotuksen laiksi ulkomaalaisten oikeudesta omistaa osakkeita suomalaisissa yhtiöissä ja yhtiymissä, mikä tehtävä oli tarkoitettu käsittelemään pääasiassa saman tehtävän kuin se, mikä oli annettu lainvalmistelukunnalle vuosina 1920 ja 1921, kuitenkin siten, että erikoista huomiota oli kiinnitettävä ulkomaalaisten osakehankintaan yhtiöissä, jotka omistavat yleiseltä kannalta katsoen tärkeänä pidettävää omaisuutta, koska tässä piili suurin vaara, että tällainen omaisuus tai määräämisvalta siihen ilman tarpeellista valvontaa saattoi siirtyä ulkomaalaiselle. Jäljempänä olevat ehdotukset perustuvat pääasiallisesti professori Cederbergin laatimaan luonnokseen, joka taas useassa kohden rakentuu lainvalmistelukunnan 1922 vuoden ehdotukseen ja Hallituksen 1928 vuoden esitykseen. Esityksen perusteluiksi

viitattakoon sentähden siihen, mitä lainvalmistelukunnan ehdotuksen perusteluissa on lausuttu. Kun kuitenkin ehdotukset tärkeissä kohdissa eroavat toisistaan, on syytä kosketella sanottuja eroavaisuuksia.

Lainvalmistelukunnan ehdotuksen ja esityksen välisistä eroavaisuuksista mainittakoon ensiksi, että säännökset, mikäli ne koskevat oikeutta vallata kivennäislöydös sekä hankkia tai käyttää vallattuja löydöksiä, on ehdotettu siirrettäväksi kaivoslakiin. Tästä on, paitsi sitä muodollista helpotusta, että ehdotus täten tulee yksinkertaisemmaksi, lisäksi se asiallinen etu, että kosketelluille säännöksille kaivoslakiin otettaessa saatetaan antaa niiden tarkoitusta paremmin vastaava sisällys.

Esitys on Suomen tähänastisen lainsäädännön hengen ja tarkoituksiperän mukaisesti sillä kannalla, että ulkomaalaisten ja ulkomaisten yhteisöjen on saatava valtiovallan lupa kiinteistön omistamiseen Suomessa. Niin ikään on oikein, että ulkomaalaisiin rinnastetaan tässä suhteessa ne suomalaiset yhteisöt, joissa ulkomaalaiset ovat hankkineet tai saattavat hankkia määräämisvallan. Lisäksi on otettava huomioon, että lain ulkomaisiin oikeussubjekteihin ja niihin rinnastettaviin suomalaisiin oikeussubjekteihin kohdistuvaa kieltoa hankkia määrätynlaista omaisuutta saatetaan nykyisin oleellisesti kiertää osakeyhtiömuotoa käyttäen. Jotta osakeyhtiötä voitaisiin pitää suomalaisena yhtiönä, ei nimittäin voimassa olevan lain mukaan voida muuta kuin että yhtiön kotipaikka on Suomessa ja että hallituksen enemmistö on Suomen kansalaisia. Sitävastoin ei ole olemassa estettä siihen, että yhtiön osakkaat ovat ulkomaalaisia ja hallituksen vähemmistö niin ikään ulkomaalaisia. Suomessa onkin yhtiöitä, jotka tosin nimellisesti ovat kotimaisia, mutta jotka asiallisesti ovat ulkomaalaisten hallussa. Hankkimalla osakkeita suomalaisissa osakeyhtiöissä saattavat ulkomaalaiset saavuttaa tosiasiallisen mää-

räämisvallan yhtiössä ja siten myös sen omaisuuteen. Tähän kysymykseen, jonka käytännöllinen merkitys on huomattavasti suurempi kuin ulkomaalaisten välittömän eli suoranaisen omaisuuden hankkiminen, on sen vuoksi kiinnitettävä erikoista huomiota.

Edellä sanotusta johtuu, että ulkomaalaisia on kiellettävä hankkimasta suomalaisissa yhtiöissä, jotka omistavat kiinteätä omaisuutta, sellaista määrää osakkeita, että he tämän kautta saavuttavat määräämisvallan yhtiön asioihin. Tällä kannalla oli lainvalmistelukunta edellä mainitussa ehdotuksessaan vuodelta 1922 samoin kuin on edelleenkin Ruotsin oikeus. Kysymyksenalaista on kuitenkin, onko tällainen määräys riittävä. Saattaa olla tärkeätä, että valtiovallalla on tilaisuus ratkaista, onko ulkomaiselle oikeussubjektille annettava oikeus hankkimalla osakkeita saavuttaa määräämisvalta yrityksissä, jotka valmistavat esim. puolustuslaitokselle tarpeellisia valmisteita. Tämän tarkoituksiperän toteuttaminen ei lakiteknisesti liene mahdollista muulla tavoin kuin että yleisellä kieltoääräyksellä estetään ulkomaisia oikeussubjekteja kaikissa suomalaisissa osakeyhtiöissä hankkimasta osakkeita enempää kuin rajoitettuun määrään saakka. Säännöksellä ei siis pyritä estämään ulkomaisia oikeussubjekteja yleensä osallistumasta suomalaisiin osakeyhtiöihin, eikä estämään yhtiöitä, joiden osakkaina on ulkomaalaisia, harjoittamasta liikettä Suomessa, vaan on lain tarkoituksena estää näitä saamasta johtavaa asemaa suomalaisissa yhtiöissä. Tälle pohjalle onkin ehdotus laadittu, ja säädetään siinä, että ilman valtiovallan lupaa ulkomaalaiset eivät saa hankkia enempää kuin viiden osan suomalaisen osakeyhtiön osakemäärästä. Jos ulkomaalaisella on päteviä syitä hakemuksensa tueksi saada omistaa suurempi määrä osakkeita, voi hän siihen saada valtioneuvostolta luvan. Tämän lisäksi on kuitenkin pidetty tarpeellisena antaa valtioneuvostolle valta, vahvistaessaan

osakeyhtiön yhtiöjärjestyksen, määrätä, että yhtiöjärjestykseen on otettava ehto, joka kokonaan kieltää ulkomaalaisia hankkimasta osakkeita yhtiössä.

Paitsi sitä, että täten menettelemällä saatutetaan kosketeltu etu, seuraa ehdotetusta menetelmästä, että laki verrattuna Hallituksen 1928 vuoden esitykseen yksinkertaistuu huomattavasti. Useita niistä erikoismääräyksistä, jotka olivat tarpeen lainvalmistelukunnan ehdottaman lain sisältämien kieltomääräysten ylläpitämistä ja tehostamista varten, ei enää tarvita. Niinpä ei esitys edellytä, että suomalaisen osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen olisi otettava sellainen seikkaperäinen ja monimutkainen ehto kuin Ruotsin 1916 vuoden lain esikuvan mukaisesti sisältyi lainvalmistelukunnan ehdotuksen 2 §:n 4 momenttiin, jotta osakeyhtiö vapautuisi lain yleisestä kieltomääräyksestä hankkia kiinteätä omaisuutta. Myöskin muuten käyvät ne määräykset, jotka ovat tarpeelliset lain tarkoituksensa toteuttamiseksi jo oleviin osakeyhtiöihin nähden, huomattavasti yksinkertaisemmiksi.

Suomen oikeuden kanta tulisi siis ehdotuksen mukaan olemaan se, että ulkomaisilta oikeussubjekteilta kielletään oikeus ilman valtioneuvoston lupaa hankkia kiinteätä omaisuutta ja että ulkomaisten oikeussubjektien kanssa on rinnastettava sellaiset kauppayhtiöt, osuuskunnat ja yhdistykset, joissa ulkomaalaiset voivat olla jäseninä, sekä lakiehdotuksen 3 §:n 3 kohdassa mainitut osakeyhtiöt.

Osakeyhtiöissä sitävästoin ulkomaalaiset saisivat vapaasti hankkia osakkeita viidennen osaan saakka yhtiön koko osakemäärästä. Jos ulkomaalainen tahtoo hankkia suuremman määrän osakkeita, olisi valtioneuvoston lupa saatava siihen. Mitään ainakaan ratkaisevaa määräämisvaltaa eivät ulkomaalaiset täten voisi ilman valtion valvontaa hankkia missään suomalaisessa yhtiössä. Jos erikoista aihetta on,

saattaisi valtioneuvosto, vahvistaessaan yhtiöjärjestyksen, lisäksi määrätä, että yhtiöjärjestykseen on otettava sellainen ehto, ettei ulkomaalainen tai ulkomainen yhteisö saa omistaa siinä yhtiössä osakkeita, ja täten kokonaan estää sen yhtiön osakkeita joutumasta ulkomaisille oikeussubjekteille.

Mitä edellä esitetyn uuden järjestelmän toteuttamiseen tulee, todettakoon, että sen määräyksiä on helppo soveltaa uusiin osakeyhtiöihin, jota vastoin sen toteuttaminen jo oleviin yhtiöihin tuottaa erinäisiä käytännöllisiä hankaluuksia.

Esitys on tässä kohden sillä kannalla, että ehdotetun lain tullessa voimaan tulee jokaisen suomalaisen osakeyhtiön johtokunnan leimata suomalaisille oikeussubjekteille kuuluvia osakkeita niin suuri määrä, että ehdotuksen 2 §:n säännösten mukainen suhdeluku niiden osakkeiden välillä, joita kotimaiset oikeussubjektit saavat omistaa ja niiden välillä, jotka laillisesti voidaan siirtää ulkomaalaisille, tulee huomioiduksi. Yhtiön hallituksen tulee toisin sanoen leimata neljä viidesosaa tai yhtiöjärjestyksessä määrätty tai yhtiökokouksen päättämä suurempi osa osakkeita tekemällä osakekirjoihin merkintä, ettei osakkeita saada siirtää ulkomaalaisille. Selvää on, että jos yhtiöjärjestykseen on valtioneuvoston määräyksestä otettu sellainen ehto, ettei ulkomaalainen tai ulkomainen yhteisö saa siinä yhtiössä omistaa osakkeita, kaikki yhtiön osakkeet on tämän mukaisesti leimattava.

Kieltämätöntä on, kuten jo huomautettiin, että ehdotettu menetelmä tuottaa lain tullessa voimaan vaivaa osakeyhtiöiden hallituksille. Leimaamismenetelmää ei kuitenkaan voitane välttää, mikä järjestelmä omaksuttaneekin. Saattanee olla syytä mainita, että myöskin lainvalmistelukunnan puoltaman ruotsalaisen järjestelmän mukaan osakkeiden leimaaminen olisi tullut laajalti kysymykseen. Sanottua ruotsalaista järjestelmää vastaan on kuitenkin

huomautettava, että kun sen toteuttaminen edellyttää, että kaikki yhtiön osakkeet esitetään samalla kertaa hallitukselle leimaamista varten, ja kun tämä on osoittautunut erinäisissä tapauksissa suorastaan mahdottomaksi, on siitä aiheutunut hankaluuksia käytännössä. Tämän epäkohdan välttämiseksi on lakiehdotus laadittu niin, että myöskin vähissä erin tapahtuva osakkeiden leimaaminen saattaa käydä päinsä.

Ne kieltomääräykset, joista edellä on tehty selkoa, kohdistuvat, paitsi ulkomalaisiin ja ulkomaisiin yhteisöihin, myöskin määrätynlaisiin, lain 3 §:ssä mainittuihin suomalaisiin yhteisöihin. Suomalaiset yksityiset henkilöt ja muut yhteisöt jäävät sitävastoin kokonaan kosketeltujen kielto määräysten ulkopuolelle. On senvuoksi ymmärrettävää, että ne oikeussubjektit, jotka itse ovat estetyt hankkimasta kiellonalaista omaisuutta, joko kiinteistöä tai osakkeita, koettavat saavuttaa tarkoituksensa käyttämällä välikäsinään sellaisia suomalaisia oikeussubjekteja, jotka ovat esteettömiä hankkimaan sanotunlaista omaisuutta, ja jotka siten tulevat esiintymään ulospäin, kolmatta miestä kohtaan sanotun omaisuuden omistajana.

Tällainen lain kiertäminen välikättä eli bulvaania käyttäen saattaa tapahtua usealla tavalla. Esimerkkeinä tällöin käytettävistä eri menettelytavoista mainittakoon, että joku myy osakkeensa sellaiselle oikeussubjektille, joka ei ole oikeutettu niitä hankkimaan, samalla sitoutuen toimimaan ostajan bulvaanina. Niinikään on ajateltavissa, että ulkomainen oikeussubjekti tai sellaiseen nyt kysymyksessä olevassa kohden verrattava kotimainen oikeussubjekti itse hankkii osakkeita avoimella siirrolla ja sopii sitten jonkun henkilön kanssa siitä, että tämä toimii välikätenä.

Milloin välikäsisuhde on katsottava olevan olemassa, riippuu harkinnasta kussakin yksityistapauksessa. Selvää on, ettei mi-

tään varmaa johtoa saada siitä, kuinka sopimuspuolet itse nimittävät keskinäisiä välityksiään, vaan ratkaiseva merkitys on annettava niille tosiasiallisille olosuhteille, jotka kätkeytyvät eri muodoissa tehtyihin ja eri nimityksin käyviin välityksiin, sikäli kuin ne osoittavat, että bulvaanin väitetty omistus- tai käyttöoikeus kysymyksessä olevaan omaisuuteen todellisuudessa tarkoittaa, sivuuttamalla lain kielto määräykset, hankkia ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle taikka ulkomaalaiseen verrattavalle suomalaiselle oikeussubjektille tosiasiallisen määräämisvallan tähän omaisuuteen.

Kokemus on osoittanut, että 1915 vuoden lakia rajoituksista eräänlaisten yhtiöiden ja yhdistysten oikeuteen kiinteistön hankintaan maalla on melko suuressa määrässä pyritty kiertämään n. s. apuyhtiöiden ja muiden bulvaanien avulla. Vastaavanlainen kokemus Ruotsissa aiheutti ensin, että siellä viitatuslaisten lain kiertämisen ehkäisemiseksi säädettiin „lag den 18 juni 1925 om bulvanförhållande i fråga om fast egendom” ja sitten „lag den 7 juni 1934 om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag.”

Kun on aihetta varoa, että Suomessakin kysymyksessä olevia kielto määräyksiä pyritään kiertämään käyttämällä välikäsiä, on syytä laadittavan lain yhteydessä myöskin harkita, mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä tällaisen lainvastaisen menettelyn ehkäisemiseksi ja jo olevien välikäsisuhteiden selvittämiseksi.

Tosin voidaan väittää, että jo yleisistä oikeusperiaatteista johtuu, että jos joku hankkii kiellettyä omaisuutta välikäden avulla taikka täten osallistuu oikeustoimeen, jota hän ei laillisesti saata päättää, on oikeustoimi vailla oikeusvaikutusta. Olisi näin ollen vain todettava, että oikeustoimi on sanotussa mielessä lainvastainen. — Lain tarkoituksen toteuttamisen kannalta ei kuitenkaan voida tyytyä sii-

hen, että laitton saanto tavallisessa oikeudenkäyntijärjestyksessä selitetään mitättömäksi. Tällaisen tuomion aikaansaaminen saattaa nimittäin usein olla pitkäaikaisen, jutun päättymiseen nähden epävarman oikeudenkäynnin tulos, ja näin menetellen lain tehokkuus usein jää varsin vähäiseksi. Erikoismääräyksiä on sen vuoksi tarpeen puheena olevan tapaisen bulvaanisuhteen ehkäisemiseksi.

Kun lainvalmistelukunnan 1922 vuoden ehdotus ei sisältänyt mitään määräyksiä kiinteän omaisuuden ja kivennäislöydöksen hankkimisesta välikäsien kautta, lausui korkein oikeus lakiehdotuksen johdosta antamassaan lausunnossa käsityksensä, että olisi tarpeellista ottaa lakiin määräyksiä menettelystä, jota on noudatettava lain kiertämiseksi kiinteään omaisuuteen tai kivennäislöydökseen nähden käytetyn välikäsisuhteen ilmitullessa. Tämän huomautuksen johdosta sisällytettiin Hallituksen 1928 vuoden esitykseen tätä tarkoittavia säännöksiä, jotka oleellisilta kohdin perustuvat Ruotsin edellämainittuun 1925 vuoden bulvaanilakiin ja joiden tarkoituksena on siviilioikeudellisin pakkokeinoin ehkäistä ja lopettaa sellaiset välikäsisuhteet, jotka merkitsevät kiinteistö- ja kivennäislöydöshankintaan kohdistuvan kiellon kiertämistä. Nämä säännökset sisältyvät, eräin muodollisin muutoksin, jäljempänä oleviin lakiehdotuksiin.

Mitään säännöksiä ei sitävastoin Hallituksen sanottu esitys sisältänyt sen estämiseksi, että ulkomaalaiset hankkimalla välikäsien avulla osakkeita yhtiössä, joka omisti sellaista omaisuutta, jota ulkomaalaiset eivät ilman valtiovallan lupaa ole oikeutettuja hankkimaan, tosiasiallisesti tulivat tämän omaisuuden omistajiksi. Viitattua keinoa käyttäen voidaan lain tarkoituksen toteuttaminen vaarantaa ainakin yhtä suuressa määrin kuin konsanaan naamioiduilla kiinteistökaupoilla. Jos siis

tahdotaan saada ehdotetun rajoituslain säännökset todella tehokkaiksi, on saatava aikaan säännöksiä myöskin tämänlaisen välikäsisuhteen estämiseksi. Tällainen lain-säädäntö on sekä asialliselta että tietopuoliselta kannalta välttämätön täydentämään rajoituslain kieltomääräyksiä.

Erimielisyyttä ei niin muodoin saattane olla siitä, että jos ehdotetun rajoituslain aikaansaamista pidetään tarpeen vaatimana, sanottua lakia on täydennettävä määräyksiin, jotka estävät rajoituslain säännösten syrjäyttämisen välikäsiä käyttäen. Vain tässä tarkoituksessa laadittavan lain yksityiskohdat jäävät näin ollen harkinnan varaisiksi.

Tällöin on ensisijaisesti ratkaistava kysymys, onko tyydyttävä vain siviilioikeudellisin pakkokeinoin, siis säätämällä, että laittomasti hankittu omaisuus on sen laittomalta omistajalta tai haltijalta otettava pakollisesti myymällä se, ehkäisemään välikäsien käyttö, vai olisiko sen mukaisesti mitä Ruotsissa on osittain tapahtunut, bulvaanimenettely kriminalisoitava. Kysymykseen ei voida antaa yhtenäistä vastausta; on nimittäin eroa puheen ollessa luvattomasta kiinteään ja siihen verrattavan omaisuuden omistamisesta ja lainvastaisesta osakkeiden hankinnasta. Kiinteistön lainhuudatuspakko jo aikaansaa, että julkisen viranomaisen on verraten helppoa seurata omistajanvaihdoksia kiinteistöä luovutettaessa. Siviilioikeudellisia pakkokeinoja voidaan sen vuoksi laajalti käyttää kysymyksen ollessa laittomasta kiinteän omaisuuden siirrosta. Kun on tarkoin varottava käyttämästä voimakkaampia oikeuskeinoja kuin mitä lain toteuttaminen ehdottomasti vaatii, on tyydyttävä siviilioikeudelliseen sanktioon eli omaisuuden pakkomyyntiin. Ilmoituksen mukaan onkin tämä menetelmä Ruotsissa osoittautunut riittävän tehokkaaksi ehkäisemään väärinkäytöksiä. Lakiehdotuksissa ei tämän vuoksi ole liitetty rikosoikeudel-

lista seuraamusta bulvaanimenettelyyn kiinteistöä koskevilla lainvastaisissa oikeustoimissa.

Asian laita on sitävästoin oleellisesti toinen mitä osakkeihin tulee. Niiden siirtoa ei aina ole mahdollista luotettavasti seurata. On nimittäin huomattava, että Suomen osakeyhtiölaki ei jätä saannon pätevyyttä osakkeiden rekisteröimisen varaan, ja osakkeiden siirtoja onkin varsin usein rekisteröimättä. Siviilioikeudellisia pakkokeinoja ei senvuoksi voida täydessä mitassa soveltaa laittomiin osakesiirtoihin, joten valvomismahdollisuudet tässä kohden jäävät puutteellisiksi. Edelleen on huomattava, että luvattomasta osakehankinnasta on usein vaikeata päästä selville, joten on tilaisuutta lain kiertämiseen. Vain rikosoikeudellinen seuraamus voi senvuoksi tältä kohden tehokkaasti ehkäistä väärinkäytöksiä. Tämän lisäksi tulee kriminalisoimistoimenpiteen moraalinen vaikutus: yleinen mielipide tuomitsee kriminalisoimisen johdosta ankarammin lain kiertämisen, minkä vuoksi tulee olemaan vaikeata saada luotettavia bulvaaneja. Kriminalisoimistoimenpide helpottaa näin ollen lain kielto- ja väärysten toteuttamista ja tehostamista.

Paitsi kysymystä bulvaanisuhteen saattamisesta rikosoikeudellisten seuraamusten alaiseksi on myöskin käsiteltävä kysymystä sanotun suhteen purkamisesta eli selvittämisestä.

Ensimmäisenä kohtaa tällöin kysymys, voidaanko tätä tarkoittavat pakkotoimenpiteet kohdistaa molempiin sopimuskumppaneihin, siis sekä päämieheen että välikäteen. Oikeudelliselta kannalta ei liene mitään estettä tällaiselle menettelylle. Kun kuitenkin bulvaani ulospäin, kolmatta henkilöä kohtaan, esiintyy kysymyksessä olevan omaisuuden omistajana ja päämies usein, varsinkin osakekaupassa, oleskelee ulkomailla, joten häneen monestikaan ei voida pakkotoimenpiteitä kohdistaa, on oikeudelliset toimenpiteet suunnattava bul-

vaaniin. Julkisen viranomaisen toimittama myynti tapahtuisi ehdotuksen mukaan sen tähden yleensä bulvaanin lukuun. Sääntöä ei ole julkilausuttu Ruotsin 1925 vuoden eikä 1934 vuoden bulvaanilaissa, mutta on jälkimmäisen lain esitöissä nimenomaan todettu, että Ruotsin oikeuden kanta on tämä.

Samalla kannalla kuin esillä oleva lakiehdotus on Ruotsin oikeus, ja eroaa esitys niin muodoin Hallituksen vuonna 1928 antamasta esityksestä, jonka mukaan bulvaanin hallussa oleva kiinteistö oli myytävä omistajan lukuun. Kun kuitenkin bulvaani esiintyy ulospäin omistajana ja oikeudelliset toimenpiteet sen vuoksi on kohdistettava häneen, tulee omaisuuden myynninkin ylimalkaan tapahtua bulvaanin lukuun. Tätä ei lakiehdotuksessa kuitenkaan ole nimenomaan julkilausuttu, koska on ajateltavissa tapauksia, jolloin oikeudenkäynnissä on ilmennyt seikkoja, jotka aiheuttavat sen, että myynnin poikkeustapauksessa tulee tapahtua bulvaanin päämiehen eli todellisen omistajan lukuun.

Mitä nyt on sanottu, on sovellettava välikäsissuhdetta sekä rajoituslain että välikäsissuhdetta koskevan lain mukaan selvitetäessä. Kun on kysymys laittomasti tapahtuneen välittömän kiinteistösaannon pakkoselvittelystä, on sen sijaan selvää, kuten rajoituslain 11 §:ssä onkin sanottu, että kiinteistö on myytävä omistajan lukuun.

Bulvaanisuhteen purkamisen pakkotoimenpitein tulee, jollei bulvaanisuhdetta vapaaehtoisesti pureta ja selvitetä, tapahtua ulosottomenettelmää noudattaen, siis pakkomyyntillä. Tässä kohden on olemassa täydellinen periaatteellinen yhdenmukaisuus sekä kiinteään omaisuuteen että osakkeihin kohdistuvaan bulvaanisuhteeseen nähden.

1 §. Sen johdosta että laki- ja talousvaliokunta käsitellessään 1929 vuoden valtiopäivillä Hallituksen 1928 vuoden esitystä piti puutteena, ettei ulkomaalaisten maanhankin-

taa koskeva kieltomääräys käsittänyt vuokrasopimukseen tai muuhun oikeustoimeen perustuvaa pitkäaikaista hallintaa, on tämä muistutus otettu huomioon esillä olevassa ehdotuksessa siten, että sen 23 §:ksi on otettu säännös, jonka mukaan ehdotuksen kiinteistöä koskevat säännökset ovat vastaavasti voimassa myös vakaasta hallinto-oikeudesta kiinteistöön. Niin ikään on valtiovallan lupa saatava pitempiaikaiseen, sanotun omaisuuden hallinnosta tehtyyn vuokra- tai muuhun sopimukseen.

2 §. Tämän lainkohdan perustelut on pääasiallisesti jo esitetty ehdotuksen yleisissä perusteluissa. Kun lainkohdassa on käytetty sanontaa „ulkomaalaiset ja ulkomaiset yhteisöt”, on tällä monikkomuodolla tahdottu korostaa, etteivät useat ulkomaalaiset myöskään yhteensä saa omistaa säädettyä osalukua suurempaa määrää osakkeita suomalaisessa osakeyhtiössä. Lainvalmistelukunnan edellä mainitussa ehdotuksessa samoin kuin Hallituksen 1928 vuoden esityksessä oli Ruotsin 1916 vuoden rajoituslain omaksuman periaatteen mukaisesti säännös, että jos yhtiössä on ääniarvoltaan erilaisia osakkeita, niin saattoi ulkomaalainen tai häneen verrattava suomalainen oikeussubjekti omistaa vain niin monta osaketta, että niiden ääniluku oli pienempi kuin neljäsosa yhtiön kaikkien osakkeiden ääniluvusta. Kun on ajateltavissa, että ulkomaalaisten osakehankinta järjestettäisiin siten, että ulkomaalaiset hankkimalla suuren määrän alhaisella ääniluvulla varustettuja osakkeita, jotka niiden tuottaman ääniluvun pienuudesta huolimatta silti edustavat suurta osaa yhtiön osakepääomasta, ja yhtiötä täten itse asiassa hoidettaisiin pääasiallisesti ulkomaalaisten lukuun, on esillä olevassa ehdotuksessa Ruotsin 1925 vuoden lainsäädännön mukaisesti säännös, että määrättäessä sen osaluvun suuruutta suomalaisissa osakeyhtiöissä, jonka ulkomaalaiset laillisesti saavat hankkia, on kiinnitettävä huomiota

ei vain osakkeitten tuottamaan äänilukuun, vaan myöskin siihen, että nämä pienemällä äänivallalla varustettujen osakkeiden omistajat samalla saavat omistaa enintään viidennen osan yhtiön osakepääomasta. On siis kiinnitettävä huomio *sekä* äänilukuun *että* pääomaomistukseen.

Kun 2 §:n 2 momentissa säädetään, että yhtiöjärjestyksessä tai yhtiökokouksen päätöksellä voidaan ulkomaalaisten tai ulkomaisten yhteisöjen oikeus omistaa yhtiön osakkeita kokonaan kieltää tai rajoittaa pienempään määrään kuin 1 momentissa on säädetty, on selvää, että tällainen määräys on toteutettavissa, s. o. saatetaan ottaa yhtiöjärjestykseen tai asiasta tehdä tämän tapainen päätös yhtiökokouksessa vain yhtiötä perustettaessa tai osakepääomaa korotettaessa annettaviin uusiin osakkeisiin nähden. Mitä jo jaettuihin osakkeisiin tulee ei yhtiökokouksella niin muodoin ole tällaista päätösvaltaa, elleivät kaikki osakkeenomistajat ole päätöksestä yksimielisiä.

4 §. Ehdotuksen 4 §:n mukaan ei ulkomaiselle oikeussubjektille voida myöntää lupaa omistaa kiinteistöä Viipurin läänissä. Kun ehdotuksen 23 §:n mukaan sitä, mitä tässä laissa on säädetty kiinteistöstä, on vastaavasti noudatettava vakaasta hallinto-oikeudesta kiinteistöön, seuraa tästä, ettei ulkomaalaiselle myöskään voida myöntää lupaa vakaan hallinto-oikeuden nojalla hallita kiinteistöä Viipurin läänissä. Sitävastoin sovelletaan ulkomaalaiseen, mitä kiinteistön vuokralla tai muun sopimuksen nojalla hallitsemiseen Viipurin läänissä tulee, ehdotuksen yleisiä säännöksiä.

7 §. Ehdotuksen 6 §:n mukaan on ulkomaalainen, joka saa osakkeen avio-oikeuden nojalla taikka perintönä, oikeutettu omistamaan osakkeen sekä saamaan osuuttaan osakepääomasta vastaavan määrän uusia osakkeita. Niin ikään on sillä, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden, edelleen suomalaisessa yhtiössä ne oikeudet, jotka hänellä sitä ennen oli. Kun tällöin

saattaa käydä niin, ettei yhtiön hallitus voi täyttää 7 §:n sille asettamaa velvoitusta varustaa laissa säädetyllä merkinnällä niin suuri määrä suomalaisille kuuluvia osakkeita, että 2 §:n säännösten mukainen suomalaisille ja ulkomaalaisille kuuluvien osakkeiden suhde saadaan aikaan, on tästä selvyiden vuoksi otettu määräys puheena olevaan pykälään viit-
taamalla 6 §:n säännökseen.

Niin ikään saattaa 7 §:n puheena oleva määräys osakkeiden varustamisesta lainkohdassa säädetyllä merkinnällä antaa aiheutta epä tietoisuuteen osakeyhtiön perustamisessa noudatettavaan menettelyyn nähden. Suomen osakeyhtiöoikeuden mukaan on perustajien ratkaistava, keiden merkitsijäin osakemerkinnät hyväksytään, ja on katsottu, että perustajilla tässä kohden on varsin vapaa harkintavalta. Selvää on, että heidän on omalla vastuullaan pidettävä huolta siitä, että lain määräämää suhdetta niiden osakkeiden välillä, joita vain kotimaiset henkilöt ja yhteisöt saavat omistaa, ja niiden välillä, jotka laillisesti voidaan siirtää ulkomaalaisille, noudatetaan. Tämä tietää ensisijaisesti sitä, että perustajat eivät saa hyväksyä suurempaa määrää ulkomaalaisten osakemerkityksiä kuin mikä vastaa 2 §:n säännösten mukaista kotimaisten ja ulkomaisten osakkeenomistajien suhdetta. Selvyiden vuoksi on tästäkin otettu säännös lainkohdan 2 momenttiin.

8 §. Tässä pykälässä annetaan tarkempia määräyksiä siitä, miten on menetteltävä niihin osakkeisiin nähden, jotka lain tullessa voimaan kuuluvat suomalaisille oikeussubjekteille. Lainkohdan säännökset eivät käsitä osakkeita, jotka lain tullessa voimaan olivat ulkomaalaisten hallussa. Esitys on, kuten lainkohdasta selviää, sillä kannalla, että ulkomaalaiset oikeussubjektit saavat pitää nämä n. s. vapaat osakkeet, jotka edelleenkin jäävät siihen oikeudelliseen asemaan, että ne voidaan vapaasti luovuttaa; sanotut osak-

keet ovat niin muodoin vapaita osakkeita vielä senkin jälkeen kuin ne luovutetaan toiselle ulkomaalaiselle.

Yleisenä sääntönä on, että osakeyhtiöiden hallitusten tulee varustaa niin suuret määrät suomalaisille kuuluvia osakkeita sellaisilla merkinnöillä, että niitä ei saada siirtää ulkomaalaiselle, että 2 §:n säännösten mukainen suhde niiden osakkeiden välillä, jotka kotimaiset ja ulkomaalaiset oikeussubjektit saavat omistaa, tulee noudatetuksi.

Mitä sitten tämän määräyksen toteuttamiseen tulee, olisi yhtiön hallituksen kehoitettava kaikkia osakkeenomistajia kolmessa kuukaudessa siitä kuin laki on tullut voimaan lähettämään osakekirjansa yhtiön hallitukselle leimattavaksi. Ratkaistaessa mitkä osakkeet on leimattava olisi tietenkin oikeinta arvalla määrätä tästä, elleivät osakkeenomistajat siitä sovi. Tällaisen määräyksen toteuttaminen suuremmissa yhtiöissä kohtaa kuitenkin miltei voittamattomia esteitä. Arvonnan toimittaminen osakkeiden kesken edellyttää nimitäin, että kaikki osakkeet ovat hallituksen hallussa arvontaa toimitettaessa. Kun tähän ei aina voida päästä, käy välttämättömäksi antaa hallituksen jaksottaisesti toimittaa säädetty osakkeiden leimaaminen. Selvää on ilman muuta, että hallituksen tulee tällöinkin, leimatessaan osakkeet, mahdollisuuden mukaan toteuttaa yhtäläisyysperiaatetta, ja saattaa siis arvontakin tulla kysymykseen.

Kun näin ollen voi kulua pitkähkökin aika, ennen kuin osakkeet voidaan leimata, ja leimaamisesta on osakerekisteriin tehty asianomainen merkintä, näyttää välttämättömältä säätää, että tällainen osakeyhtiö on, kunnes sanotunlainen merkintä osakkeiden leimaamisesta on tehty osakerekisteriin, pidettävä n. s. vaarallisena yhtiönä eli että yhtiö on oleva 1 ja 2 §:n kielto-
määräysten alainen, kunnes sen osakkeet on leimattu ja leimaamisesta tehty merkintä osakerekisteriin. Tarpeellinen mää-

räys tästä on otettu lakiehdotuksen 3 §:n 3 momenttiin.

Täydellisyys vuoksi saattaisi kenties olla aihetta ottaa lakiin määräys myöskin siitä, että uusia osakeyhtiöitä perustettaessa ja osakepääomaa korotettaessa osakeyhtiötä olisi pidettävä vaarallisena oikeussubjektina, kunnes osakeluetteloon on merkitty, että lain vaatima määrä osakkeita on leimattu ja leimaamisesta tehty merkintä osakerekisteriin. Tämä ei kuitenkaan liene ehdottoman välttämätöntä. On nimittäin otettava huomioon, että niin hyvin yhtiön hallitus, joka laiminlyö velvollisuutensa asianmukaisesti leimauttaa osakkeet, kuin yksityinen osakkeenomistaja, joka vastoin tämän lain säännöksiä myy osakkeensa ulkomaalaiselle, on, kuten esityksessä on ehdotettu säädettäväksi, rikosoikeudellisen seuraamuksen alainen. Tämä seuraamus lie-nee riittävä tehostamaan lain määräysten noudattamista.

9 §. Vuoden 1928 esitystä käsiteltäessä valtiopäivillä muistutti laki- ja talousvaliokunta, että säännös siitä, ettei osinkoa saa jakaa ennen kuin osakekirja oli lakiehdotuksen 10 §:ssä säädettyä tarkoitusta varten esitetty yhtiön hallitukselle, saattoi johtaa hankaluuksiin. Huomioon oli nimittäin otettava, etteivät yhtiöt yleensä maksa osinkoja omassa konttorissaan, vaan jonkin pankin välityksellä, ja ettei osakekirjoja esitetä osinkoja nostettaessa, vaan siihen tarvitaan vain pelkät kupongit. Pankki, jolla ei ole asianomaisen yhtiön osakerekisteriä käsillä ja jolla ei voi olla jäljennöstäkään siitä, sillä suurissa yhtiöissä muuttuu osakerekisteri ehtimiseen, lunastaa kupongit jokaiselta, kuka hyvänsä ne esittääkin. Erikoiisiin vaikeuksiin tultaisiin, lausui valiokunta, kun ulkomainen pankki olisi lunastanut kupongit ja velkoisi niitä yhtiöltä. Kieltäytyminen lunastamasta näitä aiheuttaisi vahinkoa sekä asianomaiselle yritykselle että kenties koko liike-elämällemme.

Sen tehostamiseksi, että tarkoin jo kupongistakin selviää, että se liittyy sellaiseen osakkeeseen, jota ei saa ulkomaalaisille luovuttaa, on puheena olevan säännöksen ottamista lakiin pidetty tarkoituksenmukaisena.

13 §. Lainkohdasta ilmenee, että vain sellaisten osakkeiden lainvastainen siirto, joihin kiello siirtää osake on merkitty itse osakekirjaan, on ehdottomasti mitätön, kun ne siirretään ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle oikeussubjektille. Ehdotus on siis tarkoituksellisesti laadittu niin, että vaikka 3 §:ssä mainitut suomalaiset yhteisöt yleensä, mitä tulee oikeuteen ostaa osakkeita, rinnastetaan ulkomaalaisiin ja ulkomaisiin yhteisöihin, ne tässä erikoistapauksessa on jätetty eri asemiin sen vuoksi, että sille, joka luovuttaa osakkeen sanotunlaiselle suomalaiselle yhteisölle, saattaa olla mahdotonta saada selville, että osakeyhtiö, jolle hän osakkeensa luovuttaa, on n. s. vaarallinen yhtiö. Kun ehdottoman pätemättömyysvaatimuksen ylläpitäminen saattaisi johtaa myyjän oikeutta suuresti loukkaavaan tulokseen — ajateltakoon vain, että osakkeiden hinta kaupanteon jälkeen huomattavasti laskee ja ostaja tästä syystä mitättömyysperusteeseen vedoten purkaa kaupan — ei sääntöä oikeustoimen ehdottomasta mitättömyydestä ole katsottu voitavan soveltaa kosketeltuun tapaukseen, vaan on jätetty yleisten oikeusperiaatteiden nojalla kussakin erikoistapauksessa arvosteltavaksi kysymys osakkeiden luovuttamisen pätevyydestä.

Säännös, että saanto kosketellussa tapauksessa on mitätön, tietää sitä, että molemmat sopimuskumppanit ovat oikeutettuja vaatimaan osakekaupan purkamista. Yleisistä oikeusperiaatteista johtuu kuitenkin, että, jos esim. suomalainen myyjä on kauppa tehtäessä toiminut siten, että hän on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon, siis jos hän m. m. on johtanut

ulkomaalaisen harhaan, hän on velvollinen korvaamaan ulkomaalaiselle kaiken sen vahingon, jonka tämä kaupan purkamisen johdosta sen lainvastaisuuden vuoksi on kärsinyt. Tällä vahingonkorvaussäännöllä poistetaan osittain se kohtuuttomuus, johon se seikka, että sopimuksen tekijä itsenkin on oikeutettu vaatimaan sopimuksen purkamista, erinäisissä tapauksissa saat-
taa johtaa.

Ehdotuksen sisältämä mitättömyysmääräys tarkoittaa niin muodoin vain sellaisten osakkeiden siirtoa, joille siirtokielto on merkitty. Sitä vastoin ei ehdoteta mitään yksityisoikeudellista seuraamusta siitä, että osakkeita, joita ei ole leimattu, myydään ulkomaalaiselle. Tämä on ensinnäkin aiheutunut siitä, että, mitä osakeyhtiötä perustettaessa annettuihin osakkeisiin tulee, hallitus ei saa laskea niitä liikkeeseen, ennen kuin ne on lainmukaisesti leimattu. Tätä tapausta tuskin sen vuoksi tarvitsee ottaa huomioon. Mitä taas tulee lain käydessä voimaan jo liikkeeseen laskettuihin osakkeisiin, on otettava huomioon, että sellaisten osakkeiden myyminen, joita ei ole esitetty leimattavaksi, on esityksen 20 §:n mukaan rangaistava teko. Täytynee siitä syystä olettaa, että myöskään tämantapaisia osakesiirtoja ei sanottavassa määrin tapahdu, joten yleisten oikeusperiaatteiden nojalla jää harkittavaksi, mikä vaikutus tällaisten leimaamattomien osakkeiden siirtämisestä kielletylle oikeussubjektille on katsottava olevan. Yleisistä oikeusperiaatteista johtuu, että jos suomalainen oikeussubjekti ei täytä velvollisuuttaan jättää osakkeensa hallitukselle leimattavaksi, vaan myy osakkeensa ulkomaalaiselle, joka ei ole vilpittömässä mielessä, ei ulkomaalaisen saata turvautua siihen, että osaketta ei ole leimattu, vaan on hän velvollinen esittämään osakkeensa leimattavaksi ja alistumaan siihen, että osake moitekanteen nojalla vaaditaan palautettavaksi.

20 §. Kun lakiehdotuksessa, 13 §:n säännöstä lukuunottamatta, ei säädetä mitään siviilioikeudellista seuraamusta sen varalta, että suomalaisen osakeyhtiön osakkeita siirretään oikeussubjekteille, jotka 2 ja 3 §:n mukaan eivät saa sellaisia osakkeita hankkia, ja on syytä varoa, etteivät siviilioikeuden oikeustointen mitättömyyttä koskevat periaatteet tule olemaan riittäviä ehkäisemään ehdotuksen osakesiirtoja koskevien kieltomääräysten rikkomista, on tarpeen rikosoikeudellisilla seuraamuksilla tehostaa lain noudattamista. Tarpeelliset määräykset tästä on otettu kysymyksessä olevaan pykälään.

Lainkohta edellyttää tahallisuutta. Siis vain se, joka tarkoituksellisesti rajoituslain määräysten vastaisesti luovuttaa osakkeensa oikeussubjektille, joka ei ole oikeutettu niitä omistamaan, on rangaistumääräysten alainen. Tavallisinta on tietenkin se, että kieltomerkinnällä leimattu osake luovutetaan ulkomaalaiselle. Toinen mahdollisuus on, että osakkeenomistaja myy osakkeen kielletylle oikeussubjektille, vaikka hän tietää, ettei vielä ole ratkaistu, mitkä osakkeet tulevat kielto-
määräyksen alaisiksi.

24 §. Harkittavana on ollut, eikö tämän rajoituslain määräysten alaisuudesta olisi kokonaan vapautettava varsin pienet osakeyhtiöt, jotta vältettäisiin hankaluudet ja vaivannäkö, minkä osakkeiden leimaaminen näille aiheuttaa. Tätä ei kuitenkaan ole pidetty mahdollisena, koska siten luotaisiin varsin helppo keino lain säännösten kiertämiseen. Osakeyhtiön toimintaa voidaan nimittäin harjoittaa hyvinkin pienellä osakepääomalla muiden varojen turvin. Osakeyhtiöt ovat sentähden ehdotuksen mukaan poikkeuksetta rajoituslain määräysten alaisia. Ehdotuksen 24 § eroaa tässä kohden sikäli Hallituksen 1928 vuoden esityksestä, että kiinteistön ja osakkeiden hankkimiskiellosta oli viimeksi mainitussa lueteltujen lisäksi vapau-

tettu myöskin pankkiyhtiöt, säästöpankit ja vakuutusyhtiöt, vaikkakin ne harjoittivat liikettään osakeyhtiöinä. Esityksen puheena olevan pykälän poikkeusmääräysten alaisuudesta on poistettu sanotunlaiset yhtiöt, ja tulevat siis nämäkin rajoituslain määräysten alaisiksi. Sitä vastoin saattaa tällainen poikkeusmääräys eli vapautus kiellosta hankkia kiinteistöjä ja osakkeita olla edelleen paikallaan, mitä lainkohdassa mainittuihin yhdistyksiin ja osuuskuntiin tulee, koska näiden voi olla jopa mahdotontakin ottaa sääntöihinsä ehdotuksen 3 §:n 2 kohdassa säädettyä ehtoa, ettei ulkomaalainen saa liittyä yhdistyksen tai osuuskunnan jäseneksi. Erinäisissä vakuutusyhdistyksissä tulee vakuutuksenottaja jo ottamalla vakuutuksen jäseneksi yhdistykseen, ja tämän ehkäiseminen ei ole yleiseltä kannalta tarpeen eikä aina edes suotavaakaan. Huomattakoon kuitenkin, että rajoituslain 24 § vain vapauttaa siinä mainitut oikeussubjektit yhtiöille, osuuskunnille, yhdistyksille ja muille yhteisöille säädetyistä rajoituksista omistaa ja hallita kiinteistöjä ja osakkeita, jota vastoin rajoituslain säännöksiä muuten on sovellettava sanotussa pykälässä mainittuihin yhteisöihin.

Kun tapaukset, joissa ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle tahi sellaiseen verrattavalle suomalaiselle yhteisölle on testamentilla määrätty kiinteätä omaisuutta tai osakkeita, varmaankin tulevat olemaan peräti harvinaisia, ja tällaisten tapausten käsittely, selvittäminen sekä omaisuuden rahaksi muuttaminen vaatii oman erikoisen säännöstelynsä, ehdottaa Hallitus, että lain soveltamisesta sellaisiin tapauksiin määrätäisiin asetuksella.

Ehdotettu laki edellyttää eräitä muutoksia myös osakeyhtiölakiin ja asetukseen kaupparekisteristä sekä toiminimestä ja

prokurasta, minkä lisäksi se aiheuttaa ehdotuksen uudeksi laiksi ulkomaalaisen oikeudesta ryhtyä yhtiömieheksi kauppayhtiöön ja henkilökohtaisesti vastuunalaiseksi yhtiömieheksi kommandiittiyhtiöön. Tarpeelliset ehdotukset puheena oleviksi säännöksiksi sisältyvät esitykseen.

Ulkomaalaisten sekä ulkomaisten yhteisöjen oikeuden vallata Suomessa kivennäislöydöksiä ja käyttää hyväksi jo vallattuja löydöksiä, mikä oikeus käsittää kiinteän omaisuuden määrätynlaisen hallinnan, tulee tietenkin olla samanlaisten rajoitusten alainen kuin ulkomaalaisten ja sanottujen yhteisöjen oikeuden omistaa ja hallita kiinteistöä yleensäkin. Ulkomaalainen sekä ulkomainen yhtiö, osuuskunta, yhdistys tai muu yhtymä saakin 22 päivänä huhtikuuta 1932 annetun kaivoslain 1 §:n 3 momentin mukaan ainoastaan valtioneuvoston kussakin tapauksessa erikseen antamalla luvalla ja niillä ehdoilla, jotka valtioneuvosto katsoo tarpeelliseksi määrätä, vallata kivennäislöydöksiä Suomessa sekä hankkia tai käyttää jo vallattuja löydöksiä. Jotta tämä säännös varsinkin kaivosteollisuuden merkityksen maassamme yhä kasvaessa olisi riittävän tehokas, on katsottu tarpeelliseksi ulottaa se koskemaan muutakin edellä selostetun lain 3 §:ssä tarkoitettua yhteisöä sekä lisätä kaivoslakiin sen rikkomisesta tai kiertämisestä johtuvaa seuraamusta koskeva erityinen säännös. Kaivoslain yleisen järjestelmän mukaisesti ehdotetaan tällaiseksi seuraamukseksi valtauksen tai kaivoksen menettäminen.

Sen mukaisesti mitä edellä on esitetty ja korkeimman oikeuden annettua asiassa lausuntonsa, annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

L a k i

ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Ulkomaalainen taikka ulkomainen yhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö tai muu yhteisö älköön ilman valtioneuvoston kussakin tapauksessa antamaa lupaa omakseen hankkiko tai viittä vuotta pitempää aikaa vuokran tai muun sopimuksen nojalla hallitko kiinteätä omaisuutta Suomessa.

Ulkomaalaisen sekä ulkomaisen yhteisön oikeudesta vallata kivennäislöydös sekä hankkia tai käyttää jo vallattuja löydöksiä on säädetty erikseen.

2 §.

Ulkomaalaisilla ja ulkomaisilla yhteisöillä on oikeus suomalaisen osakeyhtiön kaikista osakkeista omistaa vain määräosan, joka milloinkaan ei saa olla koko osakemäärän viidennestä suurempi tahi, jos yhtiössä yhtiöjärjestyksen perusteella on ääniarvoltaan erilaisia osakkeita, enintään niin monta osaketta, että ne eivät ylitä viidettä osaa osakepääomasta eivätkä myöskään oikeuta suurempaan äänimäärään kuin viidennekseen yhtiön kaikkien osakkeiden äänistä. Valtioneuvosto voi kuitenkin, milloin yleinen etu sen sallii, hakemuksesta myöntää ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle luvan omistaa enemmän osakkeita kuin edellä on sanottu.

Yhtiöjärjestyksessä tai yhtiökokouksen päätöksellä voidaan ulkomaalaisilta tai ulkomaisilta yhteisöiltä kokonaan kieltää oikeus omistaa suomalaisen yhtiön osakkeita taikka rajoittaa se vähempään määrään kuin 1 momentissa on säädetty.

Valtioneuvosto voi myös, milloin yleisen edun katsotaan vaativan, vahvistaessaan

yhtiön yhtiöjärjestyksen, määrätä, ettei ulkomaalainen eikä ulkomainen yhteisö saa omistaa yhtiössä osakkeita ja että tästä on ehto otettava yhtiöjärjestykseen.

3 §.

Mitä 1 ja 2 §:ssä on säädetty ulkomaalaisesta ja ulkomaisesta yhteisöstä, olkoon myös voimassa:

1) suomalaisesta kauppayhtiöstä, jossa on yhtiömiehenä, ja suomalaisesta kommandiittiyhtiöstä, jossa on henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä ulkomaalainen;

2) suomalaisesta osuuskunnasta ja suomalaisesta yhdistyksestä, jonka säännöissä ei ole kielletty ottamasta osuuskunnan tai yhdistyksen jäseneksi ulkomaalaista tai ulkomaista yhteisöä tahi 1 kohdassa mainittua yhtiötä taikka osuuskuntaa tai yhdistystä, jolla, sen mukaan kuin tässä kohdassa on sanottu, ei ole oikeutta erityisellä luvalla omistaa tai vuokran tahi muun sopimuksen nojalla hallita kiinteistöä; sekä

3) suomalaisesta osakeyhtiöstä, jonka osakkeet on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, ellei osakeluetteloon tehdyn merkinnän mukaan niin monta yhtiön osaketta kuin 2 §:ssä säädetty kieltö tarkoittaa ole varustettu merkinnällä, ettei niitä saa siirtää ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle.

Jos osuuskunnan tai yhdistyksen säännöissä on sellainen kielto määräys, josta 1 momentin 2 kohdassa on mainittu, älköön sääntöjä siltä osalta muutettako valtioneuvoston suostumuksetta.

4 §.

Ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle alkoon annettako lupaa omakseen hankkia kiinteätä omaisuutta Viipurin läänissä.

Ulkomaalaisten ja eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteistöä Petsamon kunnassa on erikseen säädetty.

5 §.

Tämän lain estämättä saakoon jokainen omistaa tai hallita perintönä tai avio-oikeuden nojalla taikka ennen tämän lain voimaantuloa sanotuin tavoin tai muutoin omaksensa tahi vuokran tai muun sopimuksen nojalla hallintaansa laillisesti saamaansa omaisuutta.

6 §.

Milloin ulkomaalainen saa osakkeen perintönä taikka avio-oikeuden nojalla, olkoon hän myös oikeutettu merkitsemään tai saamaan osuuttaan osakepääomasta vastaavan määrän uusia osakkeita. Niin ikään olkoon sillä, joka on menettänyt Suomen kansalaisuuden, suomalaisessa yhtiössä edelleen ne oikeudet, mitkä hänellä sitä ennen oli.

7 §.

Osakkeita annettaessa on osakeyhtiön hallituksen toimesta niin suuri määrä osakekirjoja ja väliaikaisia todistuksia varustettava merkinnällä, joka sisältää kiellon osakkeen siirtämisestä ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle, että 2 §:n säännösten mukainen suhde sellaisten osakkeiden välillä, joita yksinomaan Suomen kansalaiset ja suomalaiset yhteisöt saavat omistaa, ja sellaisten osakkeiden välillä, joita ulkomaalaiset ja ulkomaiset tai niihin 3 §:n mukaan verrattavat suomalaiset yhteisöt voivat hankkia, tulee toteutetuksi, mikäli 5 ja 6 §:n säännöksistä ei muuta johdu. Jollei

muuten sovita, ratkaistakoon arvalla, mitkä osakekirjat on varustettava sanotulla merkinnällä. Hallituksen on pidettävä huolta siitä, että vastaava merkintä tehdään myös osakeluetteloon.

Yhtiötä perustettaessa ovat sen perustajat hyväksyessään tehdyt osakemerkinnät velvolliset huolehtimaan siitä, ettei ulkomaalaisille tai ulkomaisille yhteisöille tahi ulkomaisiin verrattaville suomalaisille yhteisöille anneta yhteensä enempää osakkeita kuin 2 §:n 1 momentissa on säädetty tai yhtiöjärjestyksessä määrätty.

8 §.

Tämän lain tultua voimaan on jokaisen suomalaisen osakeyhtiön hallituksen varustettava, mikäli ulkomainen osakkeenomistus ei ole esteenä, Suomen kansalaisille ja suomalaisille yhteisöille kuuluvista osakkeista annettuja osakekirjoja tai väliaikaisia todistuksia niin suuri määrä 7 §:ssä säädetyllä merkinnällä, että 2 §:n säännösten mukainen suhde sellaisten osakkeiden välillä, joita yksinomaan Suomen kansalaiset ja suomalaiset yhteisöt saavat omistaa ja sellaisten osakkeiden välillä, joita ulkomaalaiset tai ulkomaiset tahi niihin verrattavat suomalaiset yhteisöt saavat hankkia, tulee toteutetuksi.

Osakeyhtiön hallituksen asiana on myöskin merkitä osakeluetteloon, mitkä osakekirjat on varustettu sanotulla merkinnällä. Tätä varten tulee hallituksen vaatia, että osakekirjat, jotka tämän lain tullessa voimaan on osakkaille annettu, osakkeen omistajan tai haltijan toimesta esitetään kolmen kuukauden kuluessa sanotusta ajasta hallitukselle. Ennen sellaista esittämistä alkoon voittoa jaettako tai muuta etua myönnettäkö sille tai niille osakkeille, joista osakekirja on annettu, ellei saateta toteen, että osake tämän lain tullessa voimaan kuului ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle.

9 §.

Kun osakekirjat 7 ja 8 §:n mukaisesti varustetaan merkinnällä, joka sisältää kielon osakkeiden siirtämisestä ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle, on hallituksen toimenpiteestä samalla osakekirjaan kuuluvat talongit ja kupongit, jos sellaisia on annettu, siten merkittävä, että niistä selviää, että talonki ja kupongit liittyvät osakkeeseen, jota ei saa siirtää ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle.

10 §.

Edellä 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:ssä tarkoitettua lupaa koskeva hakemus on toimitettava sen läänin lääninhallitukselle, jossa kiinteä omaisuus on. Jos luovutuskirja tai muu sopimus on jo laadittu, toimitettakoon hakemus välikirjan tai sen jäljennöksen ohella kolmessa kuukaudessa välikirjan allekirjoittamisesta.

Lääninhallitus lähettäköön, hankittuaan kaupungin- tai kunnanvaltuuston lausunnon, hakemuskirjat oman lausuntonsa ohella valtioneuvostolle.

Tarkemmat määräykset selvityksestä, joka sellaisessa asiassa on liitettävä hakemukseen, antaa valtioneuvosto.

11 §.

Jollei hakemusta luvan myöntämisestä kiinteän omaisuuden omistamiseen, josta luovutuskirja tai muu sopimus jo on laadittu, ole tehty 10 §:ssä säädetyin tavoin, tai jos hakemus on hylätty eivätkä ne seikat, jotka rajoittavat asianomaisen oikeutta kiinteän omaisuuden omistamiseen, ole lakanneet, on lääninhallituksen, jollei näytetä, että omaisuus on siinä ajassa, jossa lupa olisi ollut haettava tai, milloin lupaa on haettu, kuudessa kuukaudessa siitä kuin hakemus on hylätty, luovutettu edelleen jollekulle, jolla on oikeus sanotun omaisuuden omistamiseen, viivytyksettä määrättävä se omistajan lukuun myytäväksi julkisella huutokaupalla; ja pysyköön tämä määräys

voimassa, vaikka sanottu omaisuus olisi mainitun ajan kuluttua toiselle luovutettu.

Sillä, joka kiinteän omaisuuden on luovuttanut, ei ole oikeutta moittia saantoa sillä perusteella, että se on tämän lain säännösten vastainen.

12 §.

Milloin 1 tai 2 §:ssä tarkoitettu lupa annetaan, myönnettäköön se ehdoilla, jotka valtioneuvosto yleisen edun vuoksi ja erittäinkin valtiotalouden kannalta katsoo tarpeelliseksi määrätä. Annettaessa lupa ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle tai 3 §:ssä mainitulle suomalaiselle yhteisölle on samalla määrättävä, että yhteisön tarkoitusta tai toiminnan laatua ei saada muuttaa ilman valtioneuvoston suostumusta.

13 §.

Kun osakekirjaan on tämän lain säännösten mukaisesti merkitty kielto sen siirtämisestä ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle, olkoon luovutus, jolla ulkomalainen tai ulkomainen yhteisö on osakkeen hankkinut, mitätön.

Sama olkoon lakina vuokra- tai muusta sopimuksesta, joka 1 §:n 1 momentin vastaisesti on tehty pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi, mikäli se on sovittu jatkumaan yli sanotun ajan; ja häädetäköön haltija sanotun ajan kuluttua lääninhallituksen toimesta.

14 §.

Milloin tuomioistuimen lainvoimaisella päätöksellä on todettu, että se, jolla on saanto kiinteään omaisuuteen, on jollekulle, jonka oikeus omistaa kiinteätä omaisuutta on tässä laissa säädettyjen rajoitusten alainen, välikätenä siten, että hän pääasiallisesti tämän lukuun esiintyy tuon omaisuuden omistajana, on lääninhallituksen, jollei omaisuutta kuuden kuukauden kuluessa luovuteta jollekulle, jolla on oikeus

sen omistamiseen, määrättävä, että se on myytävä julkisella huutokaupalla; ja olkoon tämä määräys voimassa, vaikka kiinteistö olisi mainitun ajan kuluttua toiselle luovutettu.

Kun 1 momentissa mainituin tavoin on todettu, että joku vuokran tai muun sopimuksen nojalla välikätenä hallitsee toisen lukuun kiinteätä omaisuutta, sovellettakoon vastaavasti mitä 13 §:n 2 momentissa on säädetty.

Kanne välikäsisuhteen toteamisesta on virallisen syyttäjän tehtävä sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kiinteä omaisuus on. Tuomioistuimen on päätöksestään viivytyksettä toimitettava jäljennös lääninhallitukselle.

Kun kanne välikäsisuhteen toteamisesta otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi, on siitä tehtävä merkintä kiinnitysasiainpöytäkirjaan.

15 §.

Huutokaupasta, joka toimitetaan 11 tai 14 §:n nojalla, on jäljempänä tässä pykälässä mainituin poikkeuksin soveltuvien kohdin noudatettava, mitä ulosottotoimin myynnistä on säädetty.

Kiinteätä omaisuutta älköön myytävä 1 tai 3 §:ssä mainitulle henkilölle tai yhteisölle, ellei tämä sitä ennen ole saanut oikeutta sen omistamiseen. Jollei huutokaupan toimittaja tiedä, onko se, joka huutokaupassa on tehnyt korkeimman tarjouksen, oikeutettu kiinteätä omaisuutta omistamaan eikä siitä ole hänelle ennen huutokaupan päättymistä esitetty selvitystä, hankkikoon hän siitä huutokaupan päätyttyä selvityksen tarjouksen tekijän kustannuksella. Jos tällöin käy selville, että tällä ei ole oikeutta omistaa kiinteätä omaisuutta, toimitettakoon uusi huutokauppa, josta olkoon vastaavasti voimassa, mitä ulosottolain 5 luvun 45 §:n 2 momentissa on säädetty. Kun huutokauppa toimitetaan 14 §:n nojalla, älköön myöskään kiinteän omaisuuden omistajalla olko oikeutta huu-
taa sitä.

Kuulutuksessa ja kutsukirjeessä, joka kiinteän omaisuuden huutokaupasta annetaan, on huomautettava, että huutokauppa toimitetaan tämän lain nojalla ja että oikeus kiinteistön huutamiseen on 2 momentissa mainituin tavoin rajoitettu.

16 §.

Milloin joku, jonka oikeus kiinteän omaisuuden omistamiseen tai vuokran tahi muun sopimuksen nojalla hallitsemiseen on tässä laissa säädettyjen rajoitusten alainen, on ennakolta lupaa hankkimatta tehnyt sellaisesta omaisuudesta sopimuksen, älköön hänellä, ennen kuin on saanut luvan omaisuuden hankkimiseen, olko oikeutta hakauttaa metsää yli kotitarpeen tai luovuttaa toiselle hakkuuoikeutta.

Tuomioistuimessa, jossa on käsiteltävänä kanne 14 §:n 1 tai 2 momentissa mainitun välikäsisuhteen toteamisesta, voi kieltää sekä sitä, joka on välikätenä, että sitä, jonka hyväksi sellainen suhde on olemassa, hakauttamasta kiinteistön metsää yli kotitarpeen; ja on kielto voimassa myöskin sitä vastaan, jolle jompikumpi heistä on luovuttanut hakkuuoikeuden. Ennen kuin toteamiskanne on otettu tuomioistuimessa käsiteltäväksi, on lääninhallituksella valta antaa tällainen kielto.

Kielto, joka on annettu 2 momentin nojalla, käy heti noudatettavaksi, mutta raukeaa, jollei sitä ole aikaisemmin peruutettu, milloin se on lääninhallituksen antama, kun kannetta välikäsisuhteen toteamisesta ei ole pantu vireille kolmenkymmenen päivän kuluessa kiellon antamisesta sekä, milloin tuomioistuimessa on antanut kiellon, kun vaatimus välikäsisuhteen toteamisesta on lainvoimaisella päätöksellä hylätty. Tuomioistuimen välipäätöksellä antamasta kiellosta saadaan erikseen valittaa.

17 §.

Jos ulkomaalainen, joka Suomessa omistaa tai vuokran tahi muun sopimuksen nojalla hallitsee kiinteätä omaisuutta, ei asu

Suomessa, tulee hänellä olla paikkakunnalla asuva Suomen kansalainen asiamiehenä, joka on sekä oikeutettu että velvollinen kiinteätä omaisuutta koskevissa asioissa päämiehensä puolesta ottamaan vastaan haasteita, kutsuja ja muita tiedoksiantoja sekä vastaamaan tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Ulkomaalainen on velvollinen ilmoittamaan sen läänin lääninhallitukselle, jossa omaisuus on, asiamiehen nimen ja oleskelupaikan sekä asiamiehen vaihdoksen. Jos jotakin siitä laiminlyödään, voi lääninhallitus määrätä ulkomaalaiselle asiamiehen.

Mitä 1 momentissa on säädetty ulkomalaisesta, sovellettakoon myös ulkomaiseen yhteisöön.

Lääninhallitus pitääköön tässä pykälässä mainituista asiamiehistä luetteloa, johon asiamiehet merkitään kunnittain.

18 §.

Poliisiviranomaisten ja muiden asianomaisten viranomaisten on kunkin virka-alueellaan valvottava, ettei kiinteätä omaisuutta hankita vastoin tämän lain säännöksiä ja ettei 14 §:ssä mainittuja välisuhhteita ole olemassa sekä että tämän lain säännöksiä muutoinkin noudatetaan.

19 §.

Yhtiön hallituksen jäsen, joka jättää täyttämättä, mitä 7 §:n 1 momentissa sekä 8 ja 9 §:ssä on säädetty tai vastoin 8 §:n 2 momentin määräystä myötävaikuttaa voiton tai muun edun jakamiseen tai varaumiseen osakkeenomistajalle, tuomittakoon sakkoon tai enintään yhdeksi vuodeksi vankeuteen, jollei teosta muualla laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty.

Sama olkoon lakina, jos yhtiön hallituksen jäsen luovuttaa yhtiön hallusta osakekirjan tai siihen kuuluvat talongit ja kupongit ennen kuin niihin on tehty 7 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 momentissa sekä 9 §:ssä säädetty merkintä, taikka antaa

tehdä osakeluetteloon väärän merkinnän 8 §:n 2 momentissa mainitusta seikasta.

Osakeyhtiön perustaja, joka jättää noudattamatta mitä 7 §:n 2 momentissa on säädetty, rangaistakoon sakolla.

20 §.

Jos osakkeen omistaja on ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle tahi 3 §:ssä mainitulle suomalaiselle yhteisölle luovuttanut osakkeen, tietäen, ettei ostaja saa sitä omistaa tai ettei sitä ole merkittäväksi esitetty, rangaistakoon sakolla.

21 §.

Joka rikkoo 16 §:n 1 momentin säännöksen tai sen 2 momentin nojalla annetun metsänhakkuukiellon, rangaistakoon sakolla.

Jos vastoin kieltä kaadettuja puita ei vielä ole viety pois paikalta tai jos ne, milloin niin on tapahtunut, vielä ovat hakauttajan hallussa, on ne sekä muissa tapauksissa niiden arvo tuomittava valtiolle menetetyksi.

22 §.

Mikäli yhtiöiden, osuuskuntain, yhdistysten, säätiöiden ja muiden yhteisöjen oikeudesta hankkia kiinteätä omaisuutta on muualla laissa säädetty rajoituksia, jäävät ne tässä laissa säädettyjen ohella edelleen voimaan.

23 §.

Mitä tässä laissa on säädetty kiinteästä omaisuudesta, olkoon vastaavasti voimassa vakaasta hallinto-oikeudesta sellaiseen omaisuuteen.

24 §.

Tämän lain yhteisöjä koskevia rajoituksia kiinteän omaisuuden ja osakkeiden omistamiseen ja hallintaan alkoon sovellettako suomalaisiin säästöpankkeihin tai vakuutusyhtiöihin, elleivät nämä ole osakeyhtiöitä, eikä myöskään vakuutusyhtiöihin, hypoteekkiyhdistyksiin, työntekijäin apukassoihin tai työttömyyskassoihin eikä suomalaisiin osuuskuntiin tai yhdistyksiin,

joiden tarkoituksena on tilattoman väestön maanhankinnan edistäminen.

25 §.

Asetuksella säädetään, miten on menettävä kiinteään omaisuuteen ja osakkeisiin nähden, jotka ulkomaalaiselle tai ulkomaiselle yhteisölle tahi sellaiseen verrattavalle suomalaiselle yhteisölle on määrätty testamentilla.

Samoin voidaan asetuksella antaa tarkempia määräyksiä tämän lain muusta soveltamisesta.

26 §.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kuuta 19 . ja sillä kumotaan 25 päivänä helmikuuta 1851 annettu asetus, joka koskee ehtoja kiinteän omaisuuden hallitsemiselle Suomessa, sekä tämän asetuksen muuttamisesta 13 päivänä helmikuuta 1920 annettu laki.

L a k i

ulkomaalaisen oikeudesta ryhtyä yhtiömieheksi kauppayhtiöön ja henkilökohtaisesti vastuunalaiseksi yhtiömieheksi kommandiittiyhtiöön.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Ulkomaalainen älköön Suomessa, vaikkakin hän on saanut luvan harjoittaa täällä elinkeinoa, valtioneuvoston luvatta tehdä sopimusta kauppayhtiön perustamisesta tai siihen liittymisestä älköönkä myöskään henkilökohtaisesti vastuunalaiseksi yhtiömieheksi ryhtyen kommandiittiyhtiön perustamisesta tai liittymisestä sellaiseen yhtiöön.

Haettaessa 1 momentissa mainittua lupaa on näytettävä, että yhtiön perustamisesta tai siihen liittymisestä on tehty sopimus, joka tulee voimaan samalla kun lupa on annettu.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kuuta 19 .

L a k i

osakeyhtiöistä annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan osakeyhtiöistä 2 päivänä toukokuuta 1895 annetun lain 1, 9, 10, 17, 26 b, 32 ja 34 §, 26 b § sellaisena kuin se on 15 päivänä marraskuuta 1935 annetussa laissa, näin kuuluviksi:

1 luku.

Osakeyhtiön perustamisesta.

1 §.

Jos kolme tahi useammat henkilöt tahtovat perustaa yhtiön, jossa vastuunalaisuus yhtiön veloista on siten rajoitettu kuin

tässä laissa myönnetään eli niin sanotun osakeyhtiön, sekä itse ottaa kaikki yhtiön osakkeet, tehköt siitä kirjallisen sopimuksen, joka sisältää yhtiön yhtiöjärjestyksen, yhtiönosakasten nimen, säädyn, kansalaisuuden ja asuinpaikan sekä miten osakkeet ovat heidän keskinsä jaetut, ja hankkikoot